

Троцька Марина Василівна
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
Полтавський юридичний інститут,
к.ю.н., доцент кафедри публічного права

ВИНИКНЕННЯ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ В РЕЗУЛЬТАТІ ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ ВЛАСНИКА НА КОРИСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

За ч. 1 ст. 142 Конституції України матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Звідси на конституційному рівні право комунальної власності на природні ресурси отримало своє закріплення.

Розглянемо норми чинного законодавства (положення Земельного, Лісового кодексів України, Закону України „Про тваринний світ”, так як саме у цих нормативно-правових актах прямо передбачається існування права комунальної власності на відповідні природні ресурси) щодо виникнення такого права в результаті добровільної відмови власника від природного ресурсу на користь територіальної громади.

У аспекті досліджуваного питання добровільна відмова власника від певного об’єкта на користь іншого суб’єкта передбачає волевиявлення однієї особи на передачу відповідного об’єкта та наявності згоди іншої особи на його прийняття в установленому законом порядку.

Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 142 Земельного кодексу України (далі – ЗК України): припинення права власності на земельну ділянку в разі добровільної відмови власника землі на користь держави або територіальної громади здійснюється за його заявою до відповідного органу. За ч. 2 цієї статті органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування в разі згоди на одержання права власності на земельну ділянку укладають угоду про передачу права власності на земельну ділянку. Угода про передачу права власності на земельну ділянку підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації.

Таким чином, для виникнення права комунальної власності на земельну ділянку на підставі добровільної відмови від права власності на неї необхідно: а) заява власника ділянки про добровільну відмову від неї на користь територіальної громади до відповідного органу; б) укладення угоди про передачу права власності на неї в разі згоди між відповідними суб’єктами; в) нотаріальне посвідчення й державна реєстрація цієї угоди. Отже, результатом учинення вказаних дій є відмова власника від права на земельну ділянку. Хоча, як слушно зазначає І. І. Каракаш, передбачена законом добровільна відмова власника від земельної ділянки ще не припиняє права власності на неї. Така відмова на користь держави або територіальної громади повинна бути прийнята відповідним державним органом або органом місцевого самоврядування і вимагає належного оформлення, передбаченого ст. 142 ЗК України.

Відповідно до ч. 2 ст. 15 Лісового кодексу України: припинення права власності на ліси в разі добровільної відмови власника від права власності на земельну лісову ділянку на користь держави або територіальної громади здійснюється за його заявою до відповідного органу в установленому законом порядку.

Тобто, можна зазначити, що у лісовому кодексі передбачається виникнення права комунальної власності на ліси в результаті: 1) добровільної відмови власника від права власності на земельну лісову ділянку; 2) на користь територіальної громади; 3) за заявою до відповідного органу у порядку, що визначений законом. Звідси у формулюванні цієї статті використовується поняття „ліс” та „земельна лісова ділянка”, що вказує як на взаємозв’язок цих природних ресурсів між собою, так і порядку здійснення цієї підстави на такі природні ресурси.

Звернувшись до положень закону України „Про тваринний світ” можна зазначити, що цим законодавчим актом передбачається комунальна форма власності на об’єкти тваринного світу (ч. 5 ст. 5). Але окрім ст. 6 цього Закону „Право державної і комунальної власності на об’єкти тваринного світу”, в ньому не закріплюються положення, що стосуються підстав виникнення права комунальної власності на цей об’єкт, що говорить про відсутність конкретизації та чіткості у цій площині.

Отже, на рівні чинного законодавства стосовно одних природних ресурсів передбачається можливість виникнення права комунальної власності на підставі добровільної відмови, а щодо інших – має місце не визначеність.

Окрім того, було б доречно навести порівняння добровільної відмови від права власності на природний ресурс, на прикладі земельної ділянки, з договором дарування. З одного боку, вони багато в чому подібні між собою, а з другого – не є тотожними. Для

з'ясування цього звернімося до аналізу норм цивільного й земельного законодавства. Згідно з ч. 1 ст. 717 ЦК України за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдарованому) безоплатно майно (дарунок) у власність. Отже, по-перше, визначаються 2 сторони – дарувальник та обдарований, взаємопов'язані між собою зобов'язанням першого передати безоплатно майно другому. По-друге, передача дарунка у власність може відбуватися як у даний час, так і в майбутньому.

У свою чергу, при добровільній відмові від права власності на земельну ділянку, сторонами, між якими при цьому виникають відносини, є, з одного боку, власник останньої, який не бажає, щоб вона знаходилася в його власності, а з другого – територіальна громада, на користь якої здійснюється така відмова.

Як бачимо, і при договорі дарування земельної ділянки, і при добровільній відмові має місце її безоплатна передача. Доречно визначитися, в якому ж випадку має місце договір дарування земельної ділянки, а в якому – добровільна відмова від права власності на неї. По-перше, якщо за договором дарування дарувальник може подарувати земельну ділянку будь-якій особі, то при добровільній відмові її власник добровільно відмовляється від права власності на земельну ділянку саме на користь держави або територіальної громади. По-друге, якщо при договорі дарування дарувальником може виступати будь-яка особа, яка має у власності земельну ділянку, то при добровільній відмові від права власності на земельну ділянку виступають суб'єкти приватної власності на цей природний об'єкт. Такий висновок зроблено на підставі норм ЗК України, а саме при дослідженні підстав виникнення права комунальної та державної власності на земельні ділянки, серед яких визначилися: (а) передача територіальній громаді земель державної власності (п. а) ч. 4 ст. 83 ЗК України) і (б) передача у власність державі земельних ділянок комунальної власності територіальними громадами (п. г) ч. 5 ст. 84 ЗК України). Із цього можна зробити висновок, що територіальна громада й держава не відмовляються одна щодо одної від права власності на земельні ділянки, а передають їх у разі необхідності з державної в комунальну власність і навпаки. Звідси добровільна відмова від права власності на природний ресурс та договір дарування з одного боку – подібні між собою, а з іншого – різняться між собою відповідно до окремих характеристик, які наведені вище.

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
Полтавський юридичний інститут
Національна академія правових наук України
Науково-дослідний інститут державного будівництва і місцевого самоврядування
Асоціація випускників Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГАРАНТУВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

**Збірник наукових статей та тез наукових повідомлень
за матеріалами
Міжнародної науково-практичної конференції**

Частина 1

**23 листопада 2012 року
м. Полтава**

**Харків
«Точка»
2012**

ББК 67.9(4УКР)300.3
П–68
УДК 342.7
ISBN 978-617-669-060-3

Редакційна колегія

Гетьман А. П. – проректор з наукової роботи Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.

Барабаш Ю. Г. – проректор з навчальної роботи Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України.

Буцан О. П. – директор Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», кандидат юридичних наук, доцент.

Гаркуша А. О. – асистент кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», кандидат юридичних наук.

Дашковська О. Р. – завідувач кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, професор.

Любченко О. О. – асистент кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».

Полховська І. К. – доцент кафедри теорії права та конституційного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», кандидат юридичних наук.

Серьогіна С. Г. – директор НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент.

П-68 Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина. Зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами Міжнар. наук-практ. конф. 23 листопада 2012 р.: у 2 ч. Ч 1 / Редкол.: А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, О. П. Буцан та ін. – Х.: «Точка», 2012. – 444 с.

До збірника увійшли наукові статті та тези наукових повідомлень правознавців, викладачів, співробітників, студентів Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, інших провідних вищих навчальних закладів і наукових установ з України, Росії, Білорусії, Польщі, Казахстану, а також праці представників громадських організацій, які розглядають актуальні питання становлення та розвитку міжнародних та національних механізмів гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина.

Для студентів, аспірантів та викладачів юридичних, соціально-економічних та інших гуманітарних навчальних закладів.

ББК 67.9(4УКР)300.3

© Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

© НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування, 2012

ISBN 978-617-669-060-3